NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI
ILMIY AXBOROTNOMASI, [2026-6]
ISSN:2181-1458
ISSN:2181-0427

10.00.00-FILOLOGIYA
journal.namdu.uz
PHILOLOGICAL

"YO‘QOTILGAN AVLOD" ADABIYOTIDA YAXLIT ESTETIK YONDASHUV: XEMINGUEY VA FITSJERALD PROZASIDA JANRIY SINTEZ MUAMMOSI

Kuliyeva Dilshoda Alijon qizi
NamDU, Amaliy xorijiy tillar kafedrasi mudiri, PhD
E-mail:kulievadilshoda98@gmail.com
Sodiqova Moxinur Soxibjon qizi
Namangan davlat universiteti, Jahon tillari fakulteti, Adabiyotshunoslik (ingliz adabiyoti) mutaxassisligi, 1-kurs magistranti
Email: sodiqovamoxinur8807@gmail.com

Annotatsiya. *Ushbu maqolada «Yo‘qotilgan avlod» adabiyotining eng yirik vakillari — Ernest Xeminguey va Frensis Skott Fitsjeraldning asarlarida yaxlit estetik yondashuv metodologiyasini qo’llash masalalari ko’rib chiqiladi. Tahlil uchun asosiy manba sifatida Xemingueyning «Quyosh ham chiqadi» (1926) va Fitsjeraldning «Buyuk Getsbi» (1925) romanlari tanlangan. Tadqiqot ko‘rsatadiki, har ikki romanda ham urushdan keyingi inqiroz estetikasi bir butun badiiy tizimni tashkil etadi — mavzu, obraz, narrativ va ramziy qatlamlar organik birlikda ishlaydi. Yaxlit estetik yondashuv bu motivlarni bir tizimda talqin qilishga imkon beradi.*

Kalit so‘zlar: *Yo’qotilgan avlod, yaxlit estetik yondashuv, modernizm, janriy sintez, Xeminguey, Fitsjerald, urushdan keyingi adabiyot, estetik tizim, inqiroz poetikasi.*

ЦЕЛОСТНЫЙ ЭСТЕТИЧЕСКИЙ ПОДХОД В ЛИТЕРАТУРЕ «ПОТЕРЯННОГО ПОКОЛЕНИЯ»: ПРОБЛЕМА ЖАНРОВОГО СИНТЕЗА В ПРОЗЕ ХЕМИНГУЭЯ И ФИЦДЖЕРАЛЬДА

Аннотация. *В данной статье рассматривается применение методологии целостного эстетического подхода в произведениях крупнейших представителей литературы «потерянного поколения» — Эрнеста Хемингуэя и Фрэнсиса Скотта Фицджеральда. В качестве основного материала для анализа выбраны романы «И восходит солнце» (1926) Хемингуэя и «Великий Гэтсби» (1925) Фицджеральда. Исследование показывает, что в обоих произведениях послевоенная эстетика кризиса образует единую художественную систему, в которой тематический, образный, нарративный и символический пласты функционируют в органическом единстве. Целостный эстетический подход позволяет интерпретировать эти мотивы в единой системе.*

Ключевые слова: *Потерянное поколение, целостный эстетический подход, модернизм, жанровый синтез, Хемингуэй, Фицджеральд, послевоенная литература, эстетическая система, поэтика кризиса.*

A HOLISTIC AESTHETIC APPROACH IN "LOST GENERATION" LITERATURE: THE PROBLEM OF GENRE SYNTHESIS IN HEMINGWAY AND FITZGERALD'S PROSE

Abstract. *This article examines the application of a holistic aesthetic methodology to the works of two central figures of the 'Lost Generation' — Ernest Hemingway and F. Scott Fitzgerald. The primary texts for analysis are Hemingway's The Sun Also Rises (1926) and Fitzgerald's The Great Gatsby (1925). The study argues that in both novels, the post-war aesthetics of crisis constitutes a unified artistic system in which thematic, character-based, narrative, and symbolic layers operate in organic unity. A holistic aesthetic approach allows interpreting these motifs within a single system.*

Keywords: *Lost generation, holistic aesthetic approach, modernism, genre synthesis, Hemingway, Fitzgerald, post-war literature, aesthetic system, poetics of crisis.*

Kirish

XX asrning 1920-yillari G‘arb adabiyotida nafaqat estetik, balki ontologik burilish davri sifatida namoyon bo’ldi. Birinchi Jahon urushining dahshatli oqibatlaridan so‘ng yuzaga kelgan ruhiy inqiroz adabiy tafakkurda parchalanish, ma’no yo‘qolishi va identitet begonalashuvini markaziy muammo sifatida ilgari surdi. Ana shu holatdan yuzaga chiqqan adabiy avlod Gertruda Steyn tomonidan «yo‘qotilgan avlod» deb nomlandi va bu ibora adabiyot tarixida mustahkam o’rin

egalladi [1]. Aynan shu kontekstda shakllangan “yo‘qotilgan avlod” adabiyoti zamonaviylikning ichki ziddiyatlarini aks ettiruvchi muhim estetik hodisa sifatida qaraladi.

Ushbu avlodning eng yorqin vakillari — Ernest Xeminguey va Frensis Skott Fitsjerald — urushdan keyingi borliqni badiiy idrok etishda o'ziga xos estetik maktab yaratdilar. Ularning asarlarida parchalanish va mavjudlikning ma'nosizligi kabi mavzular shunchaki tasvirlanib qolmay, balki maxsus estetik tizim doirasida namoyon bo'ladi. Aynan shu nuqtada yaxlit estetik yondashuv metodologiyasining ahamiyati yanada aniqroq ko'zga tashlanadi: bu yondashuv adabiy asarni yaxlit badiiy organizm sifatida tahlil qilish imkonini beradi, unda har bir qism — personaj, motiv, ramz, narrativ struktura — umumiy estetik mazmunning ajralmas bo'lagi sifatida ishlaydi [2].

Ushbu maqolaning asosiy maqsadi Xemingueyning «Quyosh ham chiqadi» va Fitsjeraldning «Buyuk Getsbi» romanlarida yaxlit estetik yondashuvning namoyon bo'lish mexanizmlarini ochib berish, shuningdek, bu ikki asarni umumiy bir estetik paradigma doirasida tahlil qilish orqali «yo'qotilgan avlod» adabiyoti haqidagi tasavvurlarni boyitishdan iborat. Mazkur tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, unda Xeminguey va Fitsjerald romanlari yaxlit estetik yondashuv asosida komparativ tahlil qilinib, ularning ichki strukturaviy birligi yangi interpretativ model orqali ochib beriladi.

Adabiyotlar tahlili

«Yo'qotilgan avlod» adabiyotiga bag'ishlangan ilmiy tadqiqotlar XX asrning o'rtalaridan boshlab izchil rivojlanib bormoqda. Dastlabki fundamental tadqiqotlarda, xususan, Charlz Beykerning «Hemingway: The Writer as Artist» (1952) asarida Xeminguey ijodining asosiy estetik xususiyatlari birinchi bor tizimli tahlil qilingan. Charles Baker (1972) tomonidan ilgari surilgan “aysberg nazariyasi” Xeminguey prozasining yashirin semantik qatlamlarini tushuntirishda muhim metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi. Biroq mazkur yondashuv asosan stilistik jihatga urg‘u beradi va asarning umumiy estetik yaxlitligini to‘liq qamrab olmaydi. Shu bois, zamonaviy tadqiqotlarda ushbu nazariyani kengroq estetik paradigma doirasida qayta ko‘rib chiqish zarurati yuzaga kelmoqda va bu nazariya keyingi barcha tadqiqotlar uchun poydevor bo'lib qoldi [3].

Zamonaviy adabiyotshunoslikda «yo'qotilgan avlod» estetikasiga qiziqish yangi tus olmoqda. Mahmoud Talb va Ahmarning 2024-yilda chop etilgan «Unraveling Disillusionment: An Examination of Ernest Hemingway's The Sun Also Rises» maqolasida Xemingueyning mazkur romanida inqiroz va identitet yo'qolishi masalasi yangi tarixiy-kontekstual metodologiya asosida o'rganildi [4]. Mualliflar urushdan keyingi inqirozning shaxs identitetini qanday parchalashini narratologik tahlil orqali isbotladilar.

Fitsjerald adabiyotshunosligi ham so'nggi yillarda yangi bosqichga ko'tarildi. «Fickle Relationships in The Sun Also Rises, Great Gatsby, The Sound and the Fury and T.S. Eliot's The Love Song of J. Alfred Prufrock» nomli qiyosiy tadqiqot Harold Aram Veeserning yangi tarixiylik nazariyasidan foydalanib, urushdan keyingi avlodda beqaror munosabatlar va ekzistensial inqiroz o'rtasidagi aloqani o'rgandi [5]. Bu tadqiqot ko'rsatdiki, har ikki roman ham bir xil estetik muammoni — urush sindromining insoniy munosabatlar to'qimasini buzishini — turli badiiy usullar bilan aks ettiradi.

Yaxlit estetik yondashuv metodologiyasi adabiyotshunoslikda nisbatan yangi yo'nalish bo'lib, uning nazariy asoslari PMLA jurnalida chop etilgan «Our Aesthetic Categories» maqolasida batafsil bayon etilgan. Mazkur maqolada estetik kategoriyalar nafaqat hissiy, balki tarixiy-konseptual jihatdan ham belgilanishi ta'kidlanadi va bu yondashuv zamonaviy adabiyotni yangi nazar bilan o'rganishga keng yo'l ochib beradi [2]. Estetik yaxlitlik prinsipi — asarning barcha qatlamlari bir-birini to'ldirishi va yagona badiiy mazmunni tashkil etishi — aynan «yo'qotilgan avlod» adabiyoti uchun eng samarali metodologik vosita sifatida namoyon bo'ladi.

O'zbek adabiyotshunosligida «yo'qotilgan avlod» tushunchasining tadqiq etishga birinchi urinishlar Jizzax davlat pedagogika instituti o'qituvchisi D. Safarovaning «Ernest Hemingway and the Lost Generation» maqolasida o'z aksini topdi [6]. Bu maqolada Xeminguey asarlari mazmun-mohiyati o'zbek tilida ilk bor tizimli ravishda bayon qilindi, ammo yaxlit estetik yondashuv aspekti hali to'liq o'rganilmagan holda qolmoqda.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu tadqiqotda komparativistika — qiyosiy adabiyotshunoslik — metodologiyasi asosiy yo'nalish sifatida tanlangan. Qiyosiy tahlil har ikki romanning tematik, strukturaviy va estetik parallellarini aniqlash imkonini beradi. Yaxlit estetik yondashuv metodologiyasiga ko'ra, adabiy asar — mavzu, obraz, narrativ va ramziy qatlamlarining organik birligi hisoblanadi; ularning hech biri alohida, boshqa qatlamlardan uzilgan holda to'liq tushunilishi mumkin emas [2].

Tadqiqotda quyidagi metodlar qo‘llanildi:

— narratologik tahlil (asardagi hikoya qilish strukturasini aniqlash uchun);

— simvolik tahlil (asosiy badiiy belgilarni interpretatsiya qilish uchun);

— komparativ metod (ikkala roman o‘rtasidagi estetik parallel va farqlarni aniqlash uchun).

Xemingueyning «Quyosh ham chiqadi» va Fitsjeraldning «Buyuk Getsbi» romanlari bir necha sababga ko'ra tahlil obyekti sifatida tanlab olindi: birinchidan, bu asarlar 1925–1926-yillar oralig'ida, ya'ni «yo'qotilgan avlod» adabiyotining eng yuksak nuqtasida nashr etilgan; ikkinchidan, bu ikki roman ham bir avlod, bir davrning ruhiy holatini turli badiiy

usullar bilan ifodalashga uringan; uchinchidan, ikkala asarda urushdan keyingi inqirozning estetik ifodasi «parchalanish» va «yo'qolish» metaforasi orqali qurilgan [7].

Tadqiqot uchun asosiy manbalar sifatida romanlardagi birlamchi matnlar, shuningdek, so'nggi yillarda nufuzli xalqaro nashrlarda chop etilgan ekspert tekshiruvidan o‘tgan maqolalar ishlatildi. Tahlil jarayonida tekst-immanent va komparativ metodlar uyg'unlikda qo'llandi.

Natijalar va ularning tahlili

Birinchi jahon urushining adabiyotga ta'sirini ko'rib chiqishda shuni ta'kidlash joizki, «yo'qotilgan avlod» tushunchasi o'z kelib chiqishiga ko'ra faqat adabiy emas, balki chuqur ijtimoiy-psixologik hodisa sifatida namoyon bo'ladi. Gertruda Steyn bu iborani Xemingueyga aytganda — «Siz hammangiz yo'qotilgan avlodsiz» — u nafaqat bir yozuvchiga, balki butun bir ijtimoiy guruhga xos ruhiy holatni ta'riflagan edi [1]. Har ikki romanda ham shu holat — yo'nalish yo'qolishi, maqsad yo'qligi, ekzistensial bo'shliq — badiiy tizim sifatida quriladi.

Xemingueyning «Quyosh ham chiqadi» romanida yaxlit estetik tizimning eng yaqqol ko'rinishi narrativning «aysberg» tamoyili orqali qurilishida namoyon bo'ladi. Romandagi asosiy qahramon Jeyk Barns — urushda jismoniy jarohatlangan, lekin ruhi yanada chuqurroq singan inson edi. U bilan Brett Eshli o'rtasidagi munosabat hech qachon to'g'ridan-to'g'ri ta'riflanmaydi; badiiy mazmunning asosiy og'irligi ochiq aytilmagan, «suv ostida qolgan» qatlamida turadi. Xususan, ularning dialoglarida hissiy yaqinlik ochiq ifodalanmaydi, balki sukut va ishoralar orqali beriladi. Bu narrativ strategiya urushdan keyingi avlodning o'z tuyg'ularini ifoda etishga qodir bo'lmagan holatini estetik jihatdan modellashtiradi [3, 4].

Fitsjeraldning «Buyuk Getsbi» romanida esa estetik yaxlitlik boshqacha usulda qurilgan: bu yerda ramzlar tizimi — yashil chiroq, kulrang vodiy, Ko'k Eckelburg ko'zlari — mazmuniy birlikda ishlaydi. Masalan, romanning yakuniy sahnalarida Getsbining yashil chiroqqa qarab turishi uning erishib bo‘lmas orzuga bog‘lanib qolganligini ifodalaydi. Asarda berilgan ramzlar birgalikda «Amerika orzusi»ning puflangan pufagi metaforasini tashkil etadi. Getsbi o'zining butun hayotini bir illuziyaga — Dezi Buchananni qaytarishga — bag'ishlaydi; bu esa urushdan keyingi avlodning o'zini o'tgan orzular ortiga qaytarishga harakat qilishi bilan bir xil ruhiy holatni aks ettiradi [5, 7].

Ikkala romandagi qahramonlarni qiyosiy o'rganish shuni ko'rsatadiki, Jeyk Barns ham, Getsbi ham o'zlariga tegishli bo'lmagan dunyoda o'rin izlaydi. Xemingueyda bu izlanish jismoniy sargardondlik — Parij, Ispaniya, korrida — shaklida namoyon bo'lsa, Fitsjeraldda u ijtimoiy ko'tarilish va muhabbatni qayta tiklashga harakat sifatida ifodalanadi. Biroq har ikki harakat ham muvaffaqiyatsizlik bilan yakunlanadi, chunki ular kirib bormoqchi bo'lgan dunyo ham o'zlari kabi yo'qotilgan — asosi shunday. Bu esa «yo'qotilgan avlod» estetikasining markaziy paradoksini ya’ni ichki va tashqi yo'qolishning qo'shaloq tabiatini tashkil etadi [2].

Modernistik adabiyot doirasida bunday romanlar o'ziga xos janriy sintez namoyishini beradi: ular an'anaviy bildungsromanga ham, sof psixologik romanga ham sig'maydi. Bu janriy mavjudlikning «oralig'ida turish» holati yaxlit estetik yondashuvda alohida ahamiyat kasb etadi — janr chegaralarining maxsus buzilishi o'zi ham badiiy ma'no tashuvchidir. Modernistik adabiyotshunoslikda bunday janriy sintez «inqiroz poetikasi» deb nomlanadi va u «yo'qotilgan avlod» asarlarining muhim estetik belgisi hisoblanadi [2, 8]. Shu bilan birga, mazkur romanlarni to‘liq yaxlit estetik tizim sifatida baholash bahsli masala bo‘lib qolmoqda. Chunki modernistik proza o‘z mohiyatiga ko‘ra fragmentarlik va uzilishlarga asoslanadi.

Xulosa

Olib borilgan tahlil quyidagi xulosalarni chiqarishga imkon beradi. Birinchidan, «yo'qotilgan avlod» adabiyotida yaxlit estetik yondashuv metodologiyasini qo'llash mazkur asarlarning badiiy tizimini yangi nuqtai nazardan ko'rish imkonini beradi: mavzu, simvol, narrativ va obraz qatlamlari alohida emas, balki bir-birini to'ldiradigan va mustahkamlaydigan organik butunlik sifatida ishlaydi.

Ikkinchidan, Xemingueyning «Quyosh ham chiqadi» va Fitsjeraldning «Buyuk Getsbi» romanlari turli badiiy usullar — mos ravishda «aysberg» texnikasi va simvolizm — orqali bir xil estetik paradigmani, ya'ni urushdan keyingi inqiroz estetikasini ifodalaydi. Bu esa ikkala asarni «yo'qotilgan avlod» adabiyotining estetik kodeksini eng to'liq namoyon etuvchi matnlar sifatida belgilaydi.

Uchinchidan, yaxlit estetik yondashuv o'zbek adabiyotshunosligida hali to'liq o'zlashtirilmagan metodologik yo'nalish bo'lib, uni xalqaro filologik tadqiqotlar bilan uyg'unlikda rivojlantirish o'zbek adabiyotshunosligini yangi ilmiy darajaga ko'tarish uchun keng imkoniyatlar ochadi.

Ushbu metodologiyani o'zbek klassik va zamonaviy adabiyotiga tatbiq etish istiqbolli yo'nalish bo'lib qolmoqda. Biroq mazkur tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, yaxlit estetik yondashuv modernistik matnlarni tahlil qilishda samarali bo‘lsa-da, uni boshqa nazariy yondashuvlar bilan uyg‘unlikda qo‘llash yanada chuqurroq ilmiy natijalar beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Hemingway E. A Moveable Feast. — New York: Scribner, 1964. — 211 p.

2. Ngai S. Our Aesthetic Categories // PMLA. — 2010. — Vol. 125, Issue 4. — P. 948–957. DOI: 10.1632/pmla.2010.125.4.948

3. Baker C. Hemingway: The Writer as Artist. 4th ed. — Princeton: Princeton University Press, 1972. — 438 p.

4. Ali M.I., Wuntu C.N., Tatipang D.P. Unraveling Disillusionment: An Examination of Ernest Hemingway's The Sun Also Rises // Metafora: Jurnal Pembelajaran Bahasa Dan Sastra. — 2024. — Vol. 11(1). — P. 81–87. DOI: 10.30595/mtf.v11i1.21334

5. Imam H., Khan S., Amman M., Khan A. Fickle Relationships in The Sun Also Rises... // Bulletin of Business and Economics (BBE). — 2024. — Vol. 13, Issue 3. — P. 26–29. DOI: 10.61506/01.00433

6. Safarova D. Ernest Hemingway and the 'Lost Generation' // Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal. — 2021. — Vol. 2(02). — P. 91–98.

7. Gray R. A History of American Literature. — Malden: Blackwell, 2004. — P. 429–445.

8. Ellison D. Ethics and Aesthetics in European Modernist Literature. — Cambridge: Cambridge University Press, 2001. — 276 p. DOI: 10.1017/CBO9780511487521